

F I L M

RIPORT- ÉS HIRADÓFILMEK, TRÜKKFILMEK

A német filmek vezetnek a harci gépek, a harci és katonai erények s a bajtársi élet bemutatásában. Ahol hirodó- vagy riport-szerű ez a bemutatás, mint a Siegfried-vonal, vagy a Condor-légió filmjeiben, lenyűgöz és megdöbbsent minket az anyag bámulatosan pontos technikájú elrendezése és filmszerű felsorakoztatása. Ahol történet keretében a bajtársi, katonai életet akarja élénk állítani, mint a Pour le Mérite, meg ez az új film is, ott nagyon sok tekintetben kifogást emelhetnénk, nem a tanulságok és a film mondani-valója, hanem a tanulságok és a lényeg erőszakoltsága ellen, amelyeknek a filmből kellene kiderülniök, de nem a hozzámellékelt magyarázatból. A *D. III.* 88-ban eléggé meggyőző, hogy a repülő-altiszt életét áldozza a két növendékért, az élményt megkapjuk a történetből és nemessége hat is reánk. Miért kell még külön programbeszéddel elmagyarázni, miért kell még külön kioktatni a nézőt arra, hogy mi történt, s ezzel a hatás szépségét és komolyságát lerontani. Remek epizódszínészek ennek a filmnek a szereplői, katonástartású, lelkesedőarcú fiatalok, s a főszereplő: maga a repülés, a harci repülésre való kiképzés. Hitelesek és bravúrosan nagyszerűek a légifelvételek, az ejtőernyőugrás, a légibombázás a vízi céllapra, a leszállási kísérletek a megakadt bombával, s lélekzefojtó izgalmasságukkal filmszerűek is. Nagyon szépek a kezdő-jelenetek az esős képekkel és a fiatalok reggeli felvonulása. Ezek a jelenetek nagyon melegen és tisztán filmi eszközökkel éreztetik a katonás bajtársi szellemet is.

A hirodófilmek a napi eseményeknek lerögzítései. Időtartamuk egy-egy hét, nem is akarnak többet, mint a hét kiemelkedő eseményeit megmutatni. Aki gyakrabban jár moziba, tudja, hogy nincs unalmasabb dolog, mint ugyanazt a hirodót kétszer-háromszor végignézni, — legyen az a hirodó bármennyire is időszerű, bármennyire is érdekes különben. Látszólag paradoxon ez, mert aktuális képeket nézni nem lehet unalmas, de mégis — talán mert korunkban annyira rohannak az események —, amikor például egy politikust látunk a képen, hogyan száll ki az autóból, hogyan integet az egybegyűlt tömegnek s előre tudjuk a következő moz-

dulatát is, hogyan áll oda a fotografálógépek lencséje elé, mert már átluk ezt a hiradót: az előretudottsága ezeknek a képsorozatoknak sehogysem adja meg azt a feszültséget, amivel a filmképeket különben nézni szoktuk. A *Tempó 1940* semmiképen sem adja meg, amit várhattunk volna tőle, az év eseményeinek fontosságukhoz mértén arányos bemutatását, hanem összefüggéstelenül már bemutatott és lejátszott hiradó-sorozatokot vetít elénk. Látunk államfőket és katonai díszszemléket, látunk hadvezéreket és politikusokat, látunk filmszínésznőket és különcöket, sportrekordereket és felhőkarcoló-építő munkásokat, ünnepi felvonulásokat és sportversenyeket, egyszerűen kibővítve látjuk itt mindazt, amit egy tízperces hiradó szokott bemutatni. De a cím után az év legfontosabb eseményeinek sorrendben történő levetítését vártuk volna, nem rendszertelenül összevágott hiradó-sorozatokot.

A szezon végén tartunk. Az aktuális filmektől függetlenül megemlékezhetünk most a nagy filmek előtt lejátszott néhányperces trükkfilmekről, amelyek sokszor művészből élvezetet adtak, mint maguk a nagy filmek, s a Walt Disney trükkfilmjeiből összeállított műsornak több látogatója van még ma is, mint akármelyik nagy filmnek. Szinte bizonyosra vehetjük, hogy ezek a filmek a mulattatásért, és nem tartalmi mélységek kifejezéséért készültek; de mégis, a felnőtt éppenúgy megtalálja bennük, — minden belemagyarázás nélkül — az őhozzá szülő mondanivalót, mint a gyermek a maga számára mulatságosat. A szándékosság: a mulattatásra, elgondolkztatásra-törekvés nem érződik ki Walt Disney filmjeiből, mint ahogy nem érződik ki az igazi a meséből sem. A jó meséhez nem kell külön tanulságot fűzni: az egész mese csupa tanulság, önmagáért beszél, akinek kedve van hozzá, kiolvashatja belőle a mélyebb tartalmat, az egyetemesen érvényes igazságot. Ezekhez a rajzosfilmekhez sincs hozzáfűgesztve semmi, ami a mondanivalót ránk erőszakolná, de vannak jelenetek, pl. Donald kacsája a vízben egy felfújott léggömbkacsával kísérletezik, majd Plutó kutya felé irányítja ezt a méltóságteljesen úszó, levegővel telített holmit. A kutya is halálra bosszankodik rajta, hogy sehogysem tud megbirkózni vele, ezt a könnyű kis tárgyat sehogysem tudja víz alá nyomni ő, az erős, — ez az élettelen dolog a maga törvényeinek engedelmessé válva átjár az ő eszén; s végül is nem a levegővel telített kacsája, hanem maga a kutya az, aki a szó pontos értelmében szinte megpukkad a méregtől, — az ilyen jeleneteknél, aki keresett már ágy vagy szekrény alá elgurult inggombot vagy kétfillérest, reménytelenül és egyre dühösebben, — Plutó kutyában önmagára ismerhet. S aki látta a légyapírt csapdának kikészítő, kárörvendő

Donald kacsát, s azt, hogyan ragad bele végül ő maga nyakig ezekbe a ragasztópapirosokba: lehetetlen, hogy eszébe ne jutott volna az «aki másnak vermet és . . .» ősi törvénye.

A mesében mindig az igazság győz. A mesében a gonosz mindig elveszi büntetését s a jó a jutalmát; a mesében az ártatlan mindig boldogságra talál. Olyan törvények ezek, amelyeket mi, a nem: mesében, hanem a mindennap valóságaiban élő emberek talán már nem is tudunk igazaknak elfogadni, de mégis, lelkünk mélyén, a vágyódásainkban igazaknak *hisszük* őket. Ezért hat ránk tisztaságával és bájos naivitásával annyira őszintén a rút kis kacsaról szóló történet. A kacska, aki nem sárgának születik, mint a többi, hanem ártatlanul fehérnek, s gyöngye és esetlenül reménykedő mosollyal úszik és tipeg mindig a sárga testvérei után. Ezek elüldözik. A bujdosásában átmeneti otthont talál egy varjúfészekben, de onnan is kiverik, végül a legteljesebb elkeseredésében magára hagyottan zokog a víz partján s akkor fedezik fel őt igazi testvérei, a fehér hattyúk s igazi anyát kap az őt szárnya alá ölelő méltóság-teljesen szelíd hattyúmamában. A szelidség és az ártatlanság minden győzedelmeskedik; ezt mondja a Ferdinándról, a bikáról szóló történet is. A szelíd kis bika, aki a fa alatt ül és átszellemült pófával csak szolgatja a virágokat, nem vesz részt a többiek birkózásában, verekedésében. De ő lesz a legerősebb mégis valamennyi között, kiderül éppen akkor, amikor a madridi aréna urai válogatnak a többi között, hogy melyik méltó a viadalra. Ferdinánd a virágok illatának élvezet közben darázsba ül s kőfalakat, fákat dönt ki megvadult száguldásában. Őt viszik el az arénába. De akkorra már régen lecsillapodott s amikor meglátja a torreador kezében a virágot, semmivel sem lehet rábírní, hogy feldühösödjön, boldog mosollyal leül s még a torreador mellére tetovált virágot is kitünteti egy csókkal. Sem fenyegetéssel, sem ingereléssel, még könyörgéssel sem lehet rábírní arra, hogy feldühösödjön; nincs mit tenni, vissza kell vinni régi tanyájára a fa alá, a virágok közé, a mezőre. Amit ötletekben, fordulatokban, képies jellemzésekben, filmszerűségben adnak ezek a filmek, azt csak a rajzosfilmek tudják megadni. Azért igazán filmszerű a trükkfilm, mert nincs szüksége rá, hogy a filmi segédeszközöket, pl. a hangot, a párbeszédekkel való magyarázást igénybe vegye, mint a többi filmek. Minden a szemhez szól, minden szemléltető eszközökkel történik.

Szoós László

A NAPKELET minden közleményeért frója felel.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: KÁLLAY MIKLÓS.
Stephaneum nyomda, Budapest. Felelős: Ifj. Kohl Ferenc.